

SOCIAL VICES AND THEIR SOCIAL INTERPRETATION

Oxana Chira

Lecturer, PhD, "Alec Russo" State University, Bălți, Moldova

Abstract: The meanings expressed by euphemisms are rather unstable and are determined by the context; therefore, the examples under analysis have been taken from various types of discourses. The author, who is familiar with all the stylistic variants of a word, resorts to different euphemisms trying to replace vulgar and obscene words. Thus, one of the main functions of a modern speaker is to create adequate euphemisms that are used to substitute a bad meaning, avoid unpleasant situations or disguise the reality. We are guided by euphemisms, because we want „to sanitize” our language by all means.

Keywords: euphemism, taboo, death, devil, language prohibition, obscene language.

Faptul că structura conținutală a eufemismului este o simbioză a diverse aspecte (politice, sociale, culturale, ideologice, etnice etc.) sporește posibilitatea emiterii unor idei și evaluării vulnerabile, greu verificabile. Nu este nimic șocant în această constatare, dacă avem în vedere faptul că nu este „nimic mai social ca limba, nodul cel mai puternic, dacă nu chiar temelia societății”. Acest detaliu de substanță nu face „nemic mai expus, prin urmare, la pericolul unor aprecieri emoționale în loc de cele raționale” [Hasdeu, p. 8].

Sfera semantică a criminalității include formații ocazionale, cu evident caracter ludic, formații calchiate și împrumuturi. Unele dintre ele țin de clasa verbului: *a fura*, *a omori*, *a bate* ș.a., iar altele – de cea asubstantivelor *hoț*, *mită*, *închisoare* etc. Un limbaj în domeniul respectiv, „care «ar copia» exact realitatea intențiilor, sentimentelor noastre: ar fi insuportabil: politețea ar dispărea fără urme, iar cuvinte de tipul *regret*, *m-aș bucura*, *am deosebită plăcere*, chiar *mulțumesc* ar rămîne rarități, căci, de regulă, utilizăm aceste expresii mai degrabă formal, de dragul conveniențelor și al etichetei sociale (http://www.observatorcultural.ro/Cuvintelnic-fara-frontiere.-Eufemismul*articleID_2671-articles_details.html, vizitat 12.03.2014). Invocăm, în acest sens, eufemismele pentru noțiunea de „a fura”: *a avea mîna lungă*; *a chiți la piață*; *a ciupi*: „Nu, omul și-a pus poponețul la treabă și a găsit o metodă să cîupească niște bani de la stat” (*Academia Cațavencu*, 2-8 septembrie 2009, p. 2); *a face iama*; *a face harim-narim*; *a încasa*: „Asta înseamnă că pînă în februarie omul lui Brînză a încasat anual cel puțin 6 milioane RON din expedierea pe lumea cealaltă a cîtorva vagoane de rozătoare” (*Academia Cațavencu*, 12-18 martie 2009, p. 11); *a rechini*: „Nu-mi vine să cred, l-ai rechinit chiar pe taică-tu de bani” (www.123urban.ro, vizitat 21.04.2013); *a sustrage*: „De la Unitatea Militară Ianca, județul Brăila, au fost sustrate de curînd un avion și două elicoptere” (*Academia Cațavencu*, 2-8 septembrie 2009, p. 21); *a lua* (Zafiu 2007); *a tira* (www.123urban.ro, vizitat 21.04.2013); *a zuli* (Volceanov, p. 288).

Cuvintele *hoț*, *hoție*, *escroc*, *escrocherie* etc. se supun, de asemenea, eufemizării. Iată unele exemple: *atacul de tip raider*: „Ce li s-a întîmplat celor patru bănci și companiei de asigurări se numește, așadar, fără dichis (și deloc prielnic obrazului subțire diplomatic) tîlhărie: spunînd că e vorba de «raiderism», camuflăm, de fapt, realitatea. La ce bun însă acest eufemism aici, Șeful Executivului o știe mai bine!” (www.ziaruldeiasi.ro, vizitat 10.07.2013); *buzunăreală*: „Locațiile în care trebuie să vă feriți de buzunăreală sînt aglomerațiile” (www.buzznews.ro,

vizitat 05.02.2013); *caiafă* „hoț cu vechime” (Volceanov, p. 53); *caramangiu* „hoț de buzunare” (www.romlit.ro, vizitat 11.07.2013); *chichițar* „hoț” [Stoichițoiu-Ichim, p. 130]; *hacker* „hoț de softuri/programe”: „Hacker e un eufemism pentru hoț” (www.gandul.info, vizitat 20.05.2011); *maradona*: „metoda maradona” (www.123urban.ro, vizitat 11.12.2012) este o metodă folosită de escroci pentru a înșela turiștii străini. Aceștia se deghizează în polițiști și legitimează victima, pe care o deposedează de bani prin diferite metode; *mînărie* „escrocherie”: „Capitalismul primar este raiul hoților, afacerile seamănă mai mult cu escrocheriile decât cu economia liberă de piață. Șmenuri, tunuri, țepe, mișcuații, mînării, șmecherii, toate sînt rodul unei societăți care se bazează pe ură și ocolirea împreună a legii” (www.graiul.ro, vizitat 10.04.2012); *persoană debusolată din punct de vedere etic* „escroc”: „Persoană debusolată din punct de vedere etic condamnată la 7 ani de închisoare” (*Timpul*, 3 decembrie 2010, p. 4); *șmenar* „escroc, autorul unei înșelăciuni, mai ales la schimbul ilegal de valută” (www.123urban.ro, vizitat 20.10.2014); *tun* „escrocherie” „furt” (www.123urban.ro, 12.12.2012, vizitat 20.10.2014); *țepuitor* „escroc” (www.123urban.ro, vizitat 21.10.2014).

În comparație cu perioada de pînă la 1989, cînd nu se afixau evenimentele de omor, viol, accidente, acum ele devin o sursă de informație cotidiană. Eufemismele ce substituie verbul *a omorî* sau substantivul *omor* se utilizează frecvent cu o viteză surprinzătoare atît în transmisiunile de la radio sau televiziune, cît și în presa scrisă: *a achita*; *a anihila*; *a captura*; *a cosi*: „Războiul îi cosește pe buni și pe răi” (Dabija, p. 360); *a expedia pe lumea cealaltă*; *a(-i) face felul cuiva*: „Mai degrabă mă spînzur eu, decât să-i fac lui felul...” (Busuioc 2006, p. 80); *a face costum de scînduri* „a asasina, a omorî” (Dumitrescu, p. 347); *a îndepărta* „(...) dușmănie față de inamicii ce trebuie îndepărtați, fie pentru a genera entuziasmul și asaltarea (...)” (*Lumea*, 2010, nr. 2, p. 45); *a kileri* (Dumitrescu, p. 346); *a lăsa fără arcuri* (Vodița, p. 204); *a lichida*; *afacere umedă* „crimă”, „omor” (Dumitrescu, p. 348); *suprimare* „omor”: „Dvs ați hotărît suprimarea unui om!” (*Lumea*, 2010, nr. 2, p. 75). Nu este exclusă ironia în această sferă care atenuează procesul: „Mussolini nu a ucis pe nimeni. Mussolini obișnuia să trimită oameni în vacanță în exil intern” (<http://protv.md/stiri>, vizitat 13.11.2011).

Eufemismele care substituie verbul *a omorî* ilustrează și unele obiceiuri românești în ceea ce privește înmormîntarea: *a face parastasul* (cuiva); *a face ultima toaletă* (cuiva); *a face palanca* (cuiva); *a îmbălsăma* (Dumitrescu, p. 348).

O altă sursă eufemistică se construiește în jurul verbului *a bate* și a derivatelor sale: *a administra o corecție* (Vodița, p. 204); *a altoi*, *a articula* (Dumitrescu, p. 54); *a blagoslovi* (DEXI, p. 228); *a căpăci*, *a croi* (Dumitrescu, p. 54); *a da* (cuiva) *o consultație* (Dumitrescu, p. 55); *a da* (cuiva) *leafa* (Dumitrescu, p. 55); *a da nana* (Dumitrescu, p. 55); *a face un masaj* (Dumitrescu, p. 55); *a face afiș* (Țânțaș, p. 42); *a face cuiva morișcă în chică* (Mărănduc, p. 78); *a face primirea* „a bate un deținut nou venit în camera de deținere” (Țânțaș, p. 43); *a face tatuaj* (Țânțaș, p. 18); *a meci*; *a îndesa mîna în vreo falcă* (Cheianu, p. 17); *a înfrumuseța* (Dumitrescu, p. 55); *a înroși fundul*: „Bine că își aveau și părinții mei partea de vină, altminteri nu știu ce i-ar fi împiedicat să-mi mai înroșească fundul” (Cheianu, p. 15); *a întinde mîna*: „Vulgar și agresiv, soțul meu întinde mîna chiar și la părinții lui” (*Timpul*, 24 octombrie 2008, p. 18); *a aghesmui*; *a tencui*; *a machia* (Dumitrescu, p. 55); *a mîngîia* (Dumitrescu, p. 55); *a năși* (Țânțaș, p. 74); *a scoate în cearceaf* (Vodița, p. 204); *a peria* (Dumitrescu, p. 55); *a proiecta*: „«...zeul mă-tii!» zice acesta și-i proiectează un cap peste față” (Dabija, p. 147); *a pune pătura în cap* „a bate public pe cineva” (Vodița, p. 204); *a scoate în cearceaf*: „a bate puternic pe cineva” (Vodița, p. 204); *a scutura cuiva cojocul* (Mărănduc, p. 85); *a dezmierda*; *a smîntîni*: „L-ați smîntînit aseară p-ăla?” (www.123urban.ro, vizitat 23.10.2014); *a toroipăni* (Dumitrescu, p. 55).

Termenii și expresiile eufemistice ce trimit la o faptă criminală au menirea de a menține protecția inculpatului și de a atenua crima produsă. Totodată, unele dintre eufemisme sînt utilizate nu doar de criminali, dar și de oamenii legii, care modelează limbajul în funcție de situație, pentru a păstra identitatea faptei sau/și a făptașului. De exemplu: *cazuri de fapte la limita codului penal*: „La ședința din 28 februarie 1967 s-a discutat despre mai mulți conducători de întreprinderi sau colhozuri din raionul Florești care încalcă «legalitatea revoluționară», un eufemism folosit pentru cazuri de fapte la limita codului penal pasibile de pedepse dure” (www.historia.ro, vizitat 23.05.2013); *zona liberă de justiție*: „Nu știu de ce, dar prin părțile noastre campaniile electorale devin un fel de «zone libere de justiție» în care domnește un «paradis juridic» – paradis, în scutul de junglă bineînțeles” (*Timpul*, 10 martie 2009, p. 6).

Eufemismele din această sferă se reînnoiesc datorită necesității de a realiza funcția criptică (or dacă un eufemism devine recognoscibil, el nu mai corespunde scopului special pentru care a fost creat și trebuie înlocuit cu altul). Acest fenomen se constată și în cazul termenului „închisoare”: *casă fără geamuri* (<http://dexonline.ro>, vizitat 12.07.2013); *Dubai* „închisoare care oferă condiții foarte bune de viață” (Țânțaș, p. 41); *după gratii*: „Floarea intelectualității românești a armatei și a miilor de oameni politici ai României, să ajungă după gratii” (*Lumea*, 2011, nr. 4, p. 68); *facultate* (www.123urban.ro, vizitat 14.07.2013); *incubator* (www.123urban.ro, vizitat 21.07.2014); *Maria Tereza* (Țânțaș, p. 68); *mititica*: „Blestemat de Mititelu, Mitică a ajuns la mititica. A fost pensionat de la mititica pe caz de boală, pentru un an” (*Academia Cațavencu*, 7-13 aprilie 2014, p. 4); *opreală* (DEXI, p. 1324); *ospiciu* „Hrușciiov ne-ar fi băgat, ședeam la ospiciu din aceleași motive, iar pe timpul lui Brejnev, dacă el nu se grăbea să dea ortul popii, mă declarau, poate, disident” (Cheianu, p. 188); *Sing-Sing* (Volceanov, p. 295); *umbră* (www.123urban.ro, vizitat 12.06.2014); *zdup*: „Marinelu este înjurat cum n-a mai fost altul suduit în toată istoria românilor și nu văd pe nimeni băgat la zdup pentru jignirea tiranului” (*Lumea*, 2009, nr. 3, p. 104).

Există, de asemenea, și expresii eufemistice de alt gen: *a intra la suferință* pentru „a intra la pușcărie” (www.123urban.ro, vizitat 23.12.2014), *a sta la țuhaus* pentru „a executa o pedeapsă cu închisoarea” (Țânțaș, p. 99), *a se duce la volei* (www.123urban.ro, vizitat 23.12.2014) pentru „a se duce la pușcărie” (expresia *a se duce la volei* conține o comparație cu joaca, în care mîinile încătușate, în față, se aseamănă cu felul în care se lovește mingea la volei, cu ambele mîini împreunate).

În această sferă, eufemizarea este destul de productivă. De exemplu, pentru unitatea lexicală *mită* există următoarele eufemisme recent apărute: *taxe de urgență* (www.romaniatv.net, vizitat 02.03.2012), *bacșiș*, *atenție*, *cadou*, *șpagă* (<http://albuletzi.blogspot.com>, vizitat 12.10.2010), *mulțumire*, *surpriză*, *donatie*, *fondul clasei/școlii/organizației* etc. Deseori, expresiile eufemistice își modifică sensul (*a merge la pocker* pentru „a fura”) sau sînt create *ad-hoc* (*a băga la subsol* pentru „a omorî”, *a face aripă* pentru „a evada de la locul infracțiunii”).

Accesibilitatea lexicului din această sferă a crescut între timp, datorită nivelului de instruire al populației. Totuși, pentru un „nespecialist” există dificultăți în procesul de receptare și utilizare adecvată a acestora. De exemplu, eufemismele mai vechi „pile”, „vitamina B”, „relații” sînt substituite, în ultimul deceniu, prin *nepotism*, iar „șpagă” prin *dotare*, *sponsorizare*, *fond* etc.

Utilizarea eufemismelor demonstrează că vorbitorul sfidează în mod conștient postulatul unei comunicări univoce, întrucît eufemismul, prin însăși menirea lui, trebuie să creeze echivocitate, confuzie, incertitudine semantică cu scopul de a evita descrierea directă a unor sau altor realități.

BIBLIOGRAPHY

1. Busuioc A. Hronicul Găinarilor. Chișinău: Editura Prut Internațional, 2006. 197 p.
2. Cheianu C. Sex & Perestroika. Chișinău: Editura Cartier, 2009. 192 p.
3. Dabija N. Tema pentru acasă. Iași: Editura Princeps Edit, 2009. 374 p.
4. Dumitrescu D. Dicționar analogic și de sinonime al limbii române. București: Editura Sandală, 2009. 624 p.
5. Hasdeu B. P. Istoria limbei române, partea I, Principie de lingvistică. În: Cuvente den bătrâni III. Ediție îngrijită și note de G. Mihăilă. București: Editura EDP, 1984. p. 136.
6. Mărânduc C. Dictionar de expresii, locuțiuni și sintagme ale limbii române. București: Editura Corint, 2010. 540 p.
7. Vodița D. E. Unități frazeologice în argoul din mediul detenției. În: Argotica. Universitatea din Craiova. Facultatea de Litere, 2012, nr. 1, p. 204-214.
8. Zafiu R. Limbaj și politică. București: Editura Universității din București, 2007. 284 p.
9. Zafiu R. Limbaj și politică. București: Editura Universității din București, 2007. 284 p.